

N:o 35.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående byte af mark emellan Carlbergs kungsgård och Stockholms stad; gifven Stockholms slott den 19 mars 1888.

Under åberopande af bifogade utdrag af protokollet öfver civil-ärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t äska Riksdagens medgifvande till byte af mark emellan Carlbergs kungsgård och Stockholms stad på sätt i statsrådsprotokollet finnes angifvet.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

E. von Krusenstjerna.

---

*Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 19 mars
1888.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre BILDT,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve
EHRENSVÄRD,
Statsråden: LOVÉN,
friherre VON OTTER,
VON KRUSENSTJERNA,
WENNERBERG,
BERGSTRÖM,
friherre PALMSTIERNA,
friherre VON ESSEN,
LÖNEGREN.

31:o.

Departementschefen, statsrådet von Krusenstjerna anhöll härefter att få, efter gemensam beredning med chefen för landtförsvarsdepartementet, underställa Kongl. Maj:ts nådiga pröfning den tillförene senast den 31 december 1887 anmälda frågan om byte af mark emellan Carlbergs kungsgård och Stockholms stad; och anförde departementschefen härvid:

»I sammanhang med en år 1885 af stadsfullmäktige i Stockholm gjord ansökning om tillstånd att anlägga jernväg från Spånga station å Stockholm—Vesterås—Bergslagens jernväg till stranden af egendomen

Löfsta i Jerfälla socken af Stockholms län, hvilken egendom jemte egendomen Riddersvik i samma socken Stockholms stad inköpt i syfte att der anordna upplagsplatser för afträdesorenlighet och sopaffall, anhöllo fullmäktige, bland annat, hvarom nu icke är fråga, att staden måtte på de vilkor, som kunde finnas böra därför uppställas, få till sig upplåten den kronans mark, som behöfdes för en laststation å Carlbergs kungsgårds egor mellan jernvägen till Värtahamnen och Solnavägen.

Sedan Eders Kongl. Maj:t i anledning af denna, af öfverståhållare-embetet insända och förordade ansökning inhemtat utlåtande af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som dock icke fann det tillkomma sig att afgifva yttrande, rörande de föreslagna anordningarne för beredande af omförmälda, uteslutande för renhållningsverket afsedda lastplats, afgafs utlåtande i ärendet af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län, hvilken dervid tillika öfverlemnade ett yttrande af chefsembetet vid krigsskolan å Carlberg.

I detta yttrande, som åtföljdes af två med litt. A. och B. märkta kartor, uttalade chefsembetet till en början, att den Carlbergs kungsgård tillhöriga, till laststation afsedda marken icke borde utan ersättning afstås, enär denna mark för kungsgården hade värde, såsom afsedd att antingen i enlighet med gjorda anbud uthyras eller ock med vederbörligt tillstånd utbytas emot ett motsvarande område inom Stockholms stads nuvarande gränser.

Angående ett dylikt byte anförde chefsembetet, att genom ett den 24 augusti 1795 mellan dåvarande krigsakademien och Rörstrands fabriksägare ingånget kontrakt åt akademien upplåtits en Rörstrand tillhörig mark »med full rättighet och frihet att till nyttjande disponera och bebygga densamma», i anledning hvaraf ock å platsen uppförts en värdshusbyggnad, som ännu qvarstode; att krigsakademien i ersättning för denna mark till Rörstrand lemnat, förutom andra fördelar, rättighet att »nyttja och bärga» en äng, belägen straxt nordost om den numera aftappade s. k. Bomsjön, å hvilken äng den ifrågavarande laststationen vore afsedd att anläggas; att berörda kontrakt visserligen icke kunde af Rörstrand återkallas, »så länge förenämnda deremot svarande fördel åtnjöt», men att då under senare tider den omnämnda ängen till en del inkräktats af jernvägen Carlberg—Värtan, fråga uppstått, om måhända icke kontraktet skulle kunna från Rörstrands sida uppsägas och krigsskolan i följd deraf varda nödsakad att återlemna den berörda platsen och derifrån bortföra värdshusbyggnaden; att med anledning af detta förhållande chefsembetet år 1881 sökt åvägabrinda en öfverenskom-

melse med Rörstrand, hvarigenom Carlberg skulle från Rörstrand erhålla den egofigur, som vore med gul färg utmärkt å den med litt. A. betecknade kartan och uti hvilken egofigur den nämnda marken med värdshusbyggnaden inginge, hvaremot Rörstrand skulle från Carlberg bekomma den sydost om Värtabanan befintliga, å samma karta med rödt utmärkta mark, å hvilken största delen af den i kontraktet omnämnda äng vore belägen; att, ehuru Carlbergs kungsgård sålunda skulle afhändas 1 hektar 86 ar 10 kvadratmeter, men erhålla endast 97 ar 70 kvadratmeter, hvarifrån dessutom afginge arealen af den å kartan mellan bokstäfverna a och e befintliga väg, hvilken tillhörde staden, chefsembetet dock ansett sig böra ingå på ett sådant byte, dels för att erhålla en tydlig och genom jernvägen bestämd gräns, dels ock för att vinna eganderätt till värdshusplatsen, men att, enär, under fortgången af underhandlingarne, ytterligare en del af det område, som varit afsedt att till Rörstrand öfverlemnas, blifvit till Värtabanan exproprierad, underhandlingarne måst afbrytas och bytesfrågan genom nådigt bref den 25 april 1884 förklarats böra förfalla; och hemstälde, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, chefsembetet, att såsom vilkor för att till Stockholms stad öfverlemnades den kungsgården tillhöriga mark, som låge sydost om Värtabanan och hvilken efter gränsregleringen med Stockholms stad år 1883 utgjorde 1 hektar 59,6 ar, måtte stadgas, att till kungsgården skulle i vederlag afträdas det område, som vid underhandlingarne med Rörstrand varit afsedt att tillfalla kungsgården, eller den å nyssnämnda karta med gult utmärkta egofigur, med afdrag likväl af den med a—e betecknade vägen. Här för borde från stadens sida så mycket mindre möta svårighet, som staden år 1883 vid inköp af mark från Rörstrands egare tillförsäkrats att år 1888, i händelse bytet emellan Carlberg och Rörstrand förfölle, erhålla den ofvaunämnda marken, med undantag af egofiguren b—c—d, hvilken således borde från Rörstrand exproprieras för att till kungsgården öfverlemnas; och erinrade chefsembetet slutligen, att ehuru till laststationen icke erfordrades annan mark än den, som låge nordost om vägen till Solna, embetet likväl i bytet jemväl upptagit den sydväst om nämnda väg befintliga, å kartan litt. B. med f, g, h betecknade egofiguren, på det att gränsen emellan staden och kungsgården framdeles måtte komma att utgöras af Värtabanan.

För egen del yttrade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvaende att, derest det af chefsembetet föreslagna utbytet, hvilket vore för kungsgården fördelaktigast, icke kunde komma till stånd, annan lämplig ersättning borde kungsgården beredas för den mark, som blefve från kungsgården afträdd.

Sedan derefter yttranden afgifvits, bland andra, af styrelsen för statens jernvägstrafik, hvilken såsom vilkor för upplåtelse af mark till den föreslagna lastplatsen å Carlbergs kungsgårds egor, ansåg böra stadgas, att staden i vederlag därför skulle lemna annan lämpligt belägen och af vederbörande myndighet godkänd mark, föredrogs ärendet inför Eders Kongl. Maj:t den 22 oktober 1886, dervid Eders Kongl. Maj:t, jemte det staden beviljades koncession å den ifrågavarande jernvägsanläggningen, behagade anbefalla öfverståhållareembetet att infordra stadsfullmäktiges underdåniga yttrande i anledning af chefs-embetets vid krigsskolan ofvan omförmälda förslag.

I det utlåtande, som stadsfullmäktige i följd deraf afgåfvit, förklarade desse, att de icke kunde ingå i pröfning af chefs-embetets bytesförslag, enär, hvad anginge en del af den utaf chefs-embetet begärda marken, staden icke deraf vore egare och staden först framdeles komme i besittning af återstoden. Då genom anläggningen af Värtabanan det område, som vore för laststationen behöfligt och hvilket nu vore alldeles oanvänt, blifvit helt och hållet afskildt från kungsgårdens öfriga mark och det sålunda icke vore af något värde för kungsgårdens eget behof, hemstälde stadsfullmäktige, med åberopande att staden till Eders Kongl. Maj:t och krouan utan ersättning upplåtit ganska ansenliga staden tillhöriga områden för anläggning af vestra och norra stambanorna, sammanbindningsbanan genom Stockholm samt jernvägen Carlberg—Lilla Värtan, att det ifrågavarande området måtte kostnadsfritt till staden upplåtas.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts och rikets kammarkollegium härefter undfått nådig befallning att afgifva utlåtande i frågan, anförde kollegium, att genom den disposition, som i senare tider egt rum så väl af den Rörstrand till nyttjande upplåtna äng som ock af den å kartan Litt. A med gul färg utmärkta mark eller den så kallade värdshusplatsen, kontraktet af den 24 augusti 1795 förfallit; att det likväl för Carlbergs kungsgård vore af vigt att behålla åtminstone så stor del af den så kallade värdshusplatsen, som staden komme att år 1888 taga i besittning; att till vederlag därför från kungsgårdens sida syntes bäst lämpa sig den mark, som nu af Stockholms stad eftersträfvades; att vid sådant förhållande kollegium icke kunde annat än biträda chefs-embetets vid krigsskolan uppfattning, att sistnämnda mark ej borde utan ersättning afstås af kungsgården; att ehuru kollegium icke förbisåge, att vid den uppgörelse angående jordabyte, som kunde komma till stånd, fördelar skulle, på sätt chefs-embetet framhållit, tillskyndas kungsgården ej mindre derigenom, att kungsgården erhöle Värtabanan till gräns på denna sida, än äfven genom att, jemte den öfriga delen

af värdshusplatsen, komma i besittning af den å kartan Litt. A med b c d utmärkta egofiguren, kollegium likväl ansåge dessa fördelar så mycket hellre böra lemnas å sido, som sådana förhållanden här icke förelåge, att egarne till Rörstrand syntes kunna förklaras skyldige att genom expropriation afstå nämnda, dem tillhöriga egofigur; samt att, då härtill komme, att kollegium af chefsemetets yttrande funne anledning antaga, att ett utbyte af platsen för laststationen mot värdshusplatsen, med undantag af egofiguren b c d skulle vara för kungsgården tillfredsställande, kollegium hemstälde att Eders Kongl. Maj:t täcktes icke bevilja upplåtelse från Carlbergs kungsgård till Stockholms stad af den åstundade platsen för laststationen på nordöstra sidan om Solnavägen, så vida icke staden förbunde sig att i utbyte därför till kungsgården med full eganderätt öfverlemna den del af värdshusplatsen, hvaraf staden år 1888 komme i besittning, och derjemte förpligtade sig att omkring det område, som åt staden sålunda upplättes, uppräta och för framtiden underhålla lämpligt stängsel.

Då ärendet den 25 februari 1887 ånyo inför Eders Kongl. Maj:t anmäldes, förklarade Eders Kongl. Maj:t, att stadsfullmäktiges anspråk på kostnadsfri upplåtelse af mark för laststation vid Carlberg icke kunde bifallas, samt anbefalde öfverståhållareembetet att infordra stadsfullmäktiges yttrande i anledning af hvad kammarkollegium i nyssberörda utlåtaude anført.

Uti det yttrande, stadsfullmäktige i följd häraf afgifvit, hafva fullmäktige, med öfverlemnande af två på stadens ingenjörskontor upprättade kartor, märkta med n:is 1 och 2, anført att, då kostnadsfri upplåtelse af mark till laststationen ansetts icke kunna medgifvas, borde vid bestämmande af den ersättning, som för denna mark borde tillkomma Carlbergs kungsgård, läggas till grund vilkoren i det emellan Rörstrands aktiebolag och chefen för krigsskolan träffade förberedande aftal, hvarigenom i utbyte emot 1 hektar 86 ar 10 kvadratmeter skulle lemnas 97 ar 70 kvadratmeter; att då den mark, kungsgården numera hade att afstå, utgjorde enligt hvad stadsingenjörskontoret upplyst, 1 hektar 37 ar 51 kvadratmeter, det område, staden skulle lemna i utbyte, följaktligen blefve 72 ar 19 kvadratmeter; samt att fullmäktige på grund deraf förklarade sig villige att ingå på ett byte af mark på följande vilkor:

1:o) att Eders Kongl. Maj:t och kronan afstode till Stockholms stad med full eganderätt den mark, som å kartan n:o 1 vore utmärkt inom bokstäfverna a, b, c, d, e, f, g och a, i areal innehållande omkring 142,600 kvadratfot, äfvensom den mark, som å samma karta funnes upptagen inom de med bokstäfverna h, i, k, l, m, n, o, p och

h utmärkta punkter, utgörande i areal omkring 13,400 kvadratfot eller tillsammans omkring 156,000 kvadratfot;

2:o) att Stockholms stad till Eders Kongl. Maj:t och kronan afstode sin rätt till den del af tomten n:o 37 i kvarteret Röda Berget, som å kartan n:o 2 funnes upptagen inom de med bokstäfverna d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, x, y, z, och d utmärkta punkter, innehållande i areal omkring 81,900 kvadratfot;

3:o) att Eders Kongl. Maj:t och kronan förbunde sig att, på sätt för närvarande egde rum, hålla öppen och underhålla den öfver dess område gående del af körvägen emellan vägportarne på norra stambanan, å kartan n:o 2 utmärkta med lit. A och lit. B, samt vägporten på Värtabanan, å kartan n:o 1 utmärkt med lit. C; samt

4:o) att den af staden från Eders Kongl. Maj:t och kronan tillbytta marken förlades till Stockholms stad i ecklesiastikt, judicielt och administrativt hänseende.

Skulle åter ett byte på dessa villkor icke vinna Eders Kongl. Maj:ts godkännande, anhölle fullmäktige om tillstånd för staden att förvärfva den för laststationen vid Carlberg behöfliga mark i den ordning, förordningen den 14 april 1866 om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof föreskrefve.

Då enligt de sålunda af stadsfullmäktige föreslagna villkoren kungsgården icke skulle erhålla hela det område, som kammarkollegium ansett böra till kungsgården afträdas, i det att fullmäktige undantagit den mark, som å kartan n:o 2 är upptagen inom de med bokstäfverna a, b, c, d, z och a utmärkta punkter, beslöt Eders Kongl. Maj:t vid ärendets förnyade föredragning den 31 december sistlidet år att anbefalla öfverståhållarembetet att från stadsfullmäktige infordra yttrande huru vida de vore villige att, emot det att kronan till Stockholms stad med eganderätt afträdde det område, som i fullmäktiges senaste yttrande blifvit ifrågasatt, afstå till kronan, likaledes med eganderätt, hela det område, som å den med n:o 2 märkta kartan funnes upptaget inom de med bokstäfverna a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, x, y, z och a utmärkta punkter och hvilket, enligt hvad handlingarne utvisa, innefattar en areal af omkring 95,000 kvadratfot; och hafva uti det yttrande, stadsfullmäktige i anledning häraf afgifvit, fullmäktige förklarat sig villige att härpå ingå.

Då jag anser ett byte på de senast ifrågasatta villkoren vara från Eders Kongl. Maj:t och kronans sida antagligt, helst, derest bytet icke komme till stånd, Carlbergs kungsgård för rätt att fortfarande disponera den mark, hvarå värdshusbyggnaden finnes uppförd, tilläfsventyrs blefve nödsakad att underkasta sig uppoffringar, som icke motsvarades

af den löseskilling, som kunde erhållas för den mark, hvarå staden för laststationen gör anspråk, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t måtte i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande dertill, att byte af mark emellan Carlbergs kungsgård och Stockholms stad må verkställas på det sätt, att Eders Kongl. Maj:t och kronan till Stockholms stad med eganderätt afstår dels den Carlbergs kungsgård tillhöriga mark, som å ofvan omförmälda med n:o 1 betecknade karta finnes utmärkt inom bokstäfverna a, b, c, d, e, f, g och a, dels ock den kungsgården tillhörande mark, som å samma karta upptages inom de med bokstäfverna h, i, k, l, m, n, o, p och h angifna punkter, med skyldighet för staden att omkring dessa områden upprätta och för framtiden underhålla lämpligt stängsel, samt att Stockholms stad till Eders Kongl. Maj:t och kronan afträder likaledes med eganderätt hela det område, som å ofvan omförmälda med n:o 2 märkta karta finnes upptaget inom de med bokstäfverna a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, x, y, z och a utmärkta punkter, med förbindelse för Eders Kongl. Maj:t och kronan att, på sätt för närvarande eger rum, hålla öppen och underhålla den öfver kronans område gående del af körvägen emellan vägportarna på norra stambanan, hvilka å kartan n:o 2 finnas utmärkta med lit. A och B, samt den å kartan n:o 1 med lit. C betecknade vägporten på Värtabanan.

I fråga om stadsfullmäktiges förslag att den mark, som genom bytet skulle tillfalla staden, måtte i ecklesiastikt, judicielt och administrativt hänseende förläggas till staden, läser Eders Kongl. Maj:t först framdeles vilja fatta beslut.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, deruti statsrådets öfrige ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla samt befalde att nådig proposition, sådan den finnes detta protokoll bilagd, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo
Adolf Berencreutz.